

2. Ермошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія / М.М. Ермошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
3. Виклюк М.І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик / М.І. Виклюк, В.В. Гресик // Інноваційна економіка. – 2013. - №5[43]. – С. 242-246
4. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С.35-40.
5. Іванов Ю.Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – С. 9-11.
6. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / О. Баранецька, В. Мартинюк // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83-87.
7. Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави: [кол. монографія] / за заг. ред. О.В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія: в 2 т. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТ», 2013. – Т.2. – 392 с. – С. 13-23.
8. Баранецька О.В. Характеристика фінансово-економічних чинників та індикаторів фіскальної безпеки держави / О.В. Баранецька // Університетські наукові записки. – 2008. - №4 (28). – С. 436-442.
9. Тимошенко О.В. Основні напрями зміцнення фінансової безпеки України / О.В. Тимошенко // Проблеми економіки. – 2014.- №2. – С. 154-160.
10. Червінська О.С. Аналіз податкового навантаження в Україні та шляхи його оптимізації / О.С. Червінська, О.В. Коваль // Науковий вісник НЛТУ України. – 20014. – Вип. 24.6. – С. 307-313.
11. Дзюрій О.І. Вплив податкової політики України на розвиток регіонального сектора економіки / О.І. Дзюрій, В.М. Кміть // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. – Ч. 4. – С. 43-47.

Стаття надійшла: 22.02.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Мельник В.М.

УДК:336.001.25 (477)
JEL Classification: H 560

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сиволап Л.А., к.е.н, доцент
Маріупольський державний університет

Анотація. У статті наведено сутність економічної безпеки та розкрито поняття «фінансова безпека». До основних ознак, що характеризують фінансову безпеку віднесено: стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів; гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі; готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів; підтримка соціально-політичної стабільності суспільства; формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки. Перераховано основні складові елементи фінансової безпеки, такі як: бюджетна, валютна грошово-кредитна, боргова, безпека страхового та фондового ринків, банківська. Представлено порівняльний аналіз загроз фінансової і економічної безпеки в сучасних умовах функціонування економіки країни. Детально проаналізовано динаміку індексу інфляції України за 2005-2014 роки та динаміку бюджету України за період 2008-2014 роки, які показали негативний вплив на рівень фінансової безпеки країни. Наведено динаміку індикаторів фінансово-економічної безпеки України та їх порогові значення. До індикаторів віднесено: витрати на науково-технічні роботи, відсотків до валового внутрішнього продукту; рівень інфляції за рік; обсяг внутрішнього боргу; обсяг зовнішнього боргу; рівень монетизації; дефіцит державного бюджету; вартість банківських кредитів; рівень безробіття; номінальна заробітна плата; рівень тінізації економіки; валове нагромадження основного капіталу; відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати. За результатами динаміки індикаторів, визначено, що рівень

фінансової безпеки в Україні є дуже низький і потребує впровадження негайних заходів щодо його підвищення.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, індекс інфляції, державний бюджет, зовнішні та внутрішні загрози, рівень безробіття, зовнішній борг, внутрішній борг.

ANALYSIS OF FINANCIAL SECURITY IN UKRAINE

Larisa Sivolap, PhD in Economics, Assistant Professor
Mariupol State University

Summary: It is brought in the article the essence of economic security and a concept of "financial safety" is exposed. It is taken to the basic signs that characterize financial safety: the state of finances and financial institutes, at that the assured defence of national economic interests is provided; harmonious and socially directed development of national economy, financial system and all totality of financial relations and processes is in the state; readiness and ability of financial institutes to create the mechanisms of realization and defence of interests of development of national finances; support of socio-political stability of society; forming of necessary economic potential and financial terms is for maintenance of integrity and unity of the financial system even at the most unfavourable variants of development of internal and external processes and successful opposition to the internal and external threats of financial safety. The basic component elements of financial safety are enumerated, such as: budgetary, currency money-and-credit, promissory, safety of insurance and fund markets, bank. The comparative analysis of threats of financial and economic safety is presented in modern operating of economy of country conditions. In detail the dynamics of index of inflation of Ukraine is analysed for 2005-2014 and dynamics of budget of Ukraine for period 2008-2014, that showed negative influence on financial strength of country security. A dynamics over of indicators of financial and economic safety of Ukraine is brought and them threshold values. To the indicators it is taken: charges on scientific and technical works, percents to the gross domestic product; a rate of inflation is for a year; volume of internal debt; volume of external debt; level of monetization; deficit of the state budget; cost of bank credits; unemployment rate; nominal salary; level of shadow of economy; gross piling up of the fixed assets; attitude of rate of height of the labour productivity is toward the rate of height of salary. On results the dynamics of indicators, certainly, that financial strength security in Ukraine is very subzero and requires introduction of immediate measures in relation to his increase.

Key of words: economic security, financial safety, index of inflation, the state budget, external and internal threats, unemployment rate, external debt, internal debt.

Постанова проблеми. Сьогодні перед Україною постала проблема забезпечення безпеки діяльності не тільки суб'єктів господарювання, але в цілому всієї країни. Це пов'язано з негативними зовнішніми та внутрішніми факторами, що призвели до значного підриву економіки країни. Тому зараз виникла необхідність у зміцненні економічної безпеки України. У зв'язку з тим, що однією з головних складових економічної безпеки є фінансова безпека, необхідно, в першу чергу, запроваджувати заходи, щодо її зміцнення. Тому для вибору ефективних інструментів в боротьбі за зміцнення фінансової безпеки необхідно визначити її сучасний стан в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання фінансової безпеки країни відображено у наукових працях таких науковців як: Смоквіна Г.А., Шлемко В.Т., Бінько І.Ф., Ермошенко М.М., Савицька О., Коваленко О.Ю., Пироожкова С.І. та інші.

Невирішені складові загальної проблеми. Сьогодні багато вчених у своїх наукових дослідженнях розглядають питання фінансової безпеки, але не в симбіозі з економічною безпекою, тому постає питання розгляду можливих загроз як для фінансової безпеки так і економічної безпеки в цілому та виявлення реального стану фінансової безпеки.

Метою статі виступає дослідження сучасного стану фінансової безпеки України, що дозволить в майбутньому сформувати ефективний механізм підвищення та зміцнення фінансової безпеки країни.

Виклад основного матеріалу: Однією з найважливіших складових економічної безпеки України в сучасних умовах є фінансова безпека (ФБ), яка, в свою чергу, є основою національної безпеки держави. Оскільки міць і національна безпека держави, як запорука стабільності, незалежності країни та умов ефективності життєдіяльності суспільства, характеризуються, перш за все, станом захищеності економіки від загроз з фінансового боку. [1]

Шлемко В., Бінько І визначають економічну безпеку як стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави. [2.]

На думку, М. Єрмошенко економічна безпека характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери [3].

Фінансова безпека - це найважливіша складова економічної безпеки в умовах ринкової економіки яка включає: [4]

- стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів;
- гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі;
- готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів;
- підтримка соціально-політичної стабільності суспільства;
- формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки.

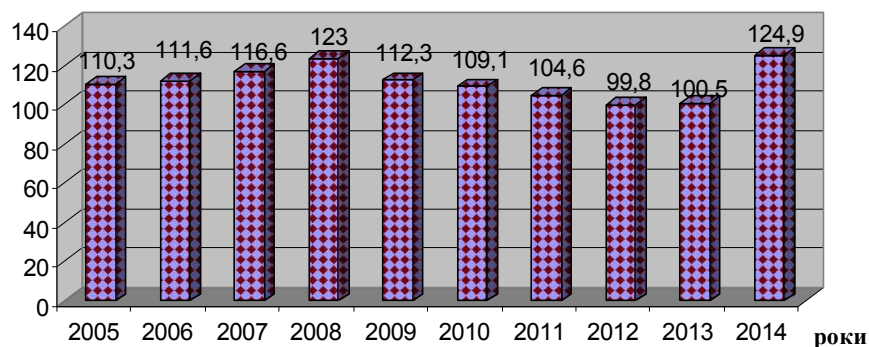
Таким чином бачимо, поняття «економічна безпека» та «фінансова безпека» взаємодоповнюють. Враховуючі, важливість фінансової безпеки у забезпеченні економічної безпеки та загалом національної безпеки розглянемо її більш детально.

Отже, фінансова безпека країни містить такі складові як: бюджетна, валютна грошово-кредитна, боргова, безпека страхового та фондового ринків, банківська.

Значну роль на стан економічної та фінансової безпеки відіграють зовнішні та внутрішні чинники. Так у табл. 1 один наведено порівняльну характеристику загроз як для економічної безпеки, так і для фінансової.

Як видно з порівняльної табл. 1 більшість загроз фінансової безпеки або співпадають або так чи інакше перетинаються з економічними. Що ще раз підтверджує, що фінансова безпека є стратегічною складовою частиною економічної безпеки і розглядати їх потрібно в комплексі як основоположну складову національної безпеки. [1]

Існують офіційні показники рівня фінансової безпеки України – індикатори та порогові значення індикаторів, які передбачає Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена Наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 р. [5]. Аналіз рівня цих показників за 2005-2009 роки свідчить про те, що значну загрозу фінансовій безпеці становив високий рівень інфляції, значення якого у 2008 році перевищувало порогові (107 %) на 16 %, а у 2009 р. – на 5,3 %, що є свідченням стабілізації інфляційних процесів, але вже у 2014 році індекс інфляції досягає 124,5%(рис. 1). [6,7]

Рисунок 1 - Індекс інфляції в Україні за 2005-2014 роки, %

На думку науковців [8] основними причинами інфляції є немонетарні фактори, такі як рух значної кількості грошей поза сферою виробництва, а саме в сфері торгівлі і споживання, вихід грошей на ринок без ув'язки з товарним забезпеченням, невідповідність обсягу виробництва товарів грошовим доходам населення. Це означає, що лише

уряд політикою обмеженої грошової пропозиції і витрачання бюджетних коштів та взаємоузгодженими діями з Національним банком України (НБУ) спроможний вирішити цю проблему.

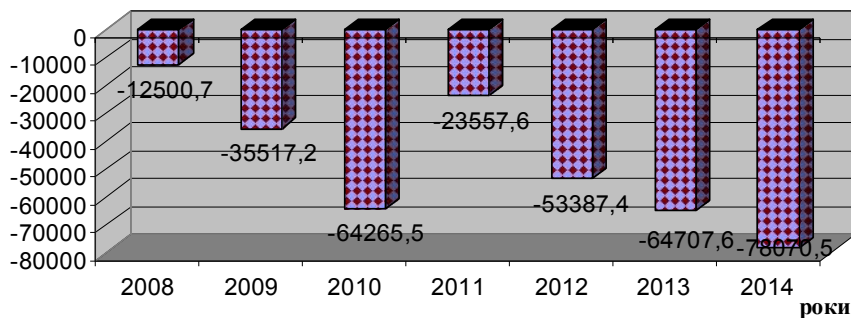
Оскільки «... стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів» складають законодавчо визначене поняття бюджетної безпеки, невчасне прийняття Державного бюджету є загрозою бюджетній та в цілому фінансовій безпеці України. [6]

Таблиця 1. – Порівняльний аналіз загроз фінансової і економічної безпеки [1]

Внутрішні загрози економічної безпеки	Зовнішні загрози економічної безпеки
1) Розширення межі майнового розшарування суспільства. 2) Криміналізація економіки і суспільства. 3) Зниження науково - технічного потенціалу країни. 4) Зниження інвестиційної привабливості. 5) Ослаблення інвестиційно - інноваційного іміджу. 6) Бездіяльність органів місцевого самоврядування. 7) Слабкість інноваційного початку розвитку підприємницької діяльності. 8) Низька конкурентоспроможність і тотальне згортання виробництва. 9) Різка відмінність у рівні соціально-економічного розвитку регіонів, що руйнує існуючі зв'язки між ними і перешкоджає міжрегіональній інтеграції. 10) Посилення міжнаціональної напруженості, що створює реальні умови для виникнення внутрішніх конфліктів на національному ґрунті. 11) Загальне порушення єдиного правового простору, що ведуть до правового скептицизму і недотримання законодавства. 12) Звуження межі середньої тривалості життя. Що знижує людський потенціал, тим самим роблячи неможливим економічне зростання і розвиток промисловості. 13) Слабка нормативно - правова база. 14) Корупція в усіх ешелонах влади.	1) Відтік умів за кордон. 2) Нелегальний вивіз капіталу за кордон. 3) Наростання імпоротної залежності з продовольства і споживчих товарів. 4) Недобросовісна конкуренція. 5) Відсутність законів, що дозволяють в повному обсязі протидіяти недобросовісній конкуренції. 6) Знецінення національної валюти. 7) Зниження зовнішньої інвестиційної привабливості. 8) Відсутність економічного і політичного впливу на процеси які відбуваються у світовій економіці. 9) Ослаблення процесів інтеграції та налагодження економічних зв'язків України з країнами СНД. 10) Слабка інформаційна база. 11) Зниження військового та оборонного потенціалу країни, що не дозволяє їй при необхідності відобразити військовий напад. 12) Зростання зовнішнього боргу.
Внутрішні загрози фінансової безпеки	Зовнішні загрози фінансової безпеки
1) Неадекватна фінансово – економічна політика держави. 2) Помилки, зловживання і інші відхилення (безгосподарність, різноманітні економічні злочини, тощо) в управлінні фінансової системи держави. 3) Скорочення використовуваної ресурсної основи у фінансово-кредитній сфері діяльності для виходу з економічної кризи та успішного проведення подальших реформ. 4) Розвал фінансово-кредитної системи і послаблення її стабілізуючих функцій у сфері виконання та формування бюджету. 5) Низький рівень соціальної орієнтованості економіки. 6) Падіння платоспроможності населення. 7) Скорочення ролі внутрішніх соціально-економічних стимуляторів економічного зростання. 8) Зростання економічної злочинності, корупції. 9) Зростання фінансових втрат в результаті збільшення масштабів і поглиблення соціальної напруженості в сфері економічних відносин. 10) Недосконалість механізмів формування економічної політики держави.	1) Інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства. 2) Порушення національних пріоритетів України в області фінансів через просування іноземними партнерами вигідних їм економічних проєктів і фінансових програм; 3) Формування іноземними партнерами такої структури зовнішньоекономічних зв'язків з Україною, коли остання поступово перетворюється на їх сировинний придаток. 4) Зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів. 5) Нерозвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури. 6) Криза грошової і фінансово – кредитної системи. 7) Нестабільність економіки.

На рис. 2 наведено динаміку бюджету України за 2008-2014 рр., яка показує, що у цей період бюджет має негативне сальдо, тобто щорічно маємо дефіцит бюджету.

Наведені показники (індекс інфляції, динаміка бюджету) не представляють повний спектр показників, які характеризують стан фінансової безпеки країни, але показують реальну картину негативного стану фінансової безпеки України. Так в табл. 2 наведено динаміку основних індикаторів фінансово-економічної безпеки України та їх порогові значення.

Рисунок 2 - Динаміка бюджету України за 2008-2014 роки, млн. Грн [9]

Таблиця 2 - Динаміка основних індикаторів фінансово-економічної безпеки України та їх порогові значення. [1, 10, 11]

Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення	Фактичне значення, у %	
		2008	2013
Витрати на науково-технічні роботи (НТР), % до ВВП	2	1	1,2
Рівень інфляції за рік, %	5	15	9,7
Обсяг внутрішнього боргу, % до ВВП	Менш як 30	2,2	0,2
Обсяг зовнішнього боргу, % до ВВП	Менш як 20	6,8	17,9
Рівень монетизації, % до ВВП	30	24	29
Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	Не >3	1,2	4,9
Вартість банківських кредитів	Не більш як 10% річних	15,9	11,3
Рівень безробіття (МОН), %	7,6	6,9	8,1
Номінальна заробітна плата, дол. США	550	361,2	364,62
Рівень тонізації економіки, % до ВВП	Не >30	28	55
Валове нагромадження основного капіталу, % до ВВП	Не <25	25,7	20
Відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати, разів	Не <1	0,95	0,97

Висновки. Аналіз матеріалів представлених у статті, показує що фінансова складова економічної безпеки є одним з найголовніших елементів. Так, на сучасному етапі розвитку економіки бачимо значний вплив зовнішніх та внутрішніх загроз як на фінансову безпеку країни так і в цілому на економічну. Цей негативний вплив відображено у представлених індикаторах фінансово-економічної безпеки. Таким чином, можна стверджувати що рівень фінансової безпеки в Україні є дуже низький і потребує впровадження негайних заходів щодо його підвищення.

Перелік посилань:

1. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. – 2014. - №3. – С. 30-36.

2. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: [монографія] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько. – К. : НІС, 1997. – 144 с.
3. Ермошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Ермошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
4. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. - №3. – С.14
5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України // Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
6. Коваленко О.Ю. Аналіз та оцінка рівня фінансової безпеки України / О.Ю. Коваленко // Економіка. – 2010. – Т. 133. – Випуск 120. – С. 56-61, 7 Индекс инфляции в Украине / Финансовый портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/?2014>.
7. Финансовый портал Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/>
8. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К: Знання, 2009. – 647 с.
9. Финансовый портал Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/budget/>
10. Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Procentlastb_KR.xls
11. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України ; за ред. академіка НАН України С.І. Пирожкова. – К., НІПМБ, 2003. - 42 с.

Стаття надійшла: 12.03.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК: 336.71.001.25(477)
JEL Classification: G 220

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВ

Лазарева А.П., асистент
Маріупольський державний університет

Анотація. В статті розкрито основну мету банківської діяльності. Перераховано основні завдання безпеки банківської діяльності, а саме: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів; виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку; збереження й ефективного використання фінансових, матеріальних і інформаційних ресурсів банку. Наведено сутність таких понять як: «фінансова безпека банків», «економічна безпека банків», «фінансово-економічна безпека банківської системи». Визначено що забезпечення безпеки банківської системи обумовлене взаємодією інтересів банківських установ і суб'єктів ринкової економіки і, та залежить від таких певного ряду чинників. За допомогою аналізу наукової літератури виділено чинники, які впливають на фінансову та економічну безпеку банків. Представлено заходи забезпечення безпеки банків, як на рівні держави, так і на рівні окремих банків. Наведено схему економічної безпеки у системі економічної безпеки України. Розкрито основні показники та їх порогові значення економічної безпеки банківської системи України. Представлено динаміку економічних нормативів банківської системи України, що дало змогу визначити стан фінансово-економічної безпеки українських банків. Вказано заходи, щодо підтримки фінансово-економічної безпеки банків.

Ключові слова: економічна безпека банків, фінансова безпека банків, банківська система, національні інтереси, державна безпека, нормативні показники.